

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІГІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

ФІНАНСИ

**методичні вказівки до практичних занять та самостійної роботи
студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр»
галузі знань 07 «Управління та адміністрування»
зі спеціальності 072 – «Фінанси, банківська справа та страхування»
усіх форм навчання**

Частина 1

Затверджено
на засіданні кафедри фінансів,
банківської справи та
страхування
Протокол № 10 від 17. 04. 2017 р.

Фінанси. Методичні вказівки до практичних занять та самостійної роботи студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» галузі знань 07 «Управління та адміністрування» зі спеціальності 072 – «Фінанси, банківська справа та страхування» усіх форм навчання. Частина 1/ Укл.: Парубець О. М., Кальченко О. М. – Чернігів: ЧНТУ, 2017. – 28 с.

Укладачі: Парубець Олена Миколаївна, кандидат економічних наук,
доцент
Кальченко Ольга Миколаївна, кандидат економічних наук,
доцент

Відповідальний за випуск: Ільчук Валерій Петрович, завідувач кафедри фінансів,
банківської справи та страхування,
доктор економічних наук, професор

Рецензент: Зеленська Олена Олександрівна, кандидат економічних наук,
професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Чернігівського національного технологічного університету

ЗМІСТ

1 ВСТУП	4
2 ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ	6
Практичне заняття № 1 Тема: Сутність та роль фінансів у економічному житті суспільства	6
Практичне заняття № 2 Тема: Фінансова система держави та управління нею	8
Практичне заняття № 3 Тема: Фінансова політика України на сучасному етапі	9
Практичне заняття № 4 Тема: Фінансовий механізм, його сутність та структура	11
Практичне заняття № 5 Тема: Особливості організації фінансів підприємств різних форм власності	13
Практичне заняття № 6 Тема: Особливості організації фінансів домогосподарств	15
Практичне заняття № 7 Тема: Сутність та призначення бюджету держави	17
Практичне заняття № 8 Тема: Державний кредит та державний борг	19
Практичне заняття № 9 Тема: Система державних цільових фондів, їх роль та класифікація	21
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	23

ВСТУП

Дисципліна «Фінанси» є нормативною і належить до циклу природничо-наукової та загальноекономічної підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» спеціальності 072 – «Фінанси, банківська справа та страхування».

Вивчення дисципліни «Фінанси» сприяє формуванню у майбутнього фахівця системи знань щодо сутності та функцій фінансів, як відносин з приводу утворення, розподілу та використання централізованих та децентралізованих фондів грошових ресурсів; знань щодо здійснення фінансової політики, функціонування податкового механізму, бюджетних відносин; значна увага приділяється вивченню фінансів підприємств, функціонування страхового ринку, фінансового ринку, механізму зовнішньоекономічних відносин.

Предметом вивчення курсу є фінансові відносини, що виникають на різних рівнях економічної системи між державою, юридичними та фізичними особами.

Метою курсу є формування базових знань з теорії фінансів, засвоєння закономірностей їх функціонування на макро- і макрорівнях як теоретичної основи фінансової політики і розвитку фінансової системи. Їх знання необхідні майбутньому спеціалісту, щоб об'єктивно оцінювати економічні процеси, які відбуваються в суспільстві, розуміти суть і тенденції розвитку фінансових відносин та їх особливості у сфері державних фінансів і фінансів підприємницьких структур, розробляти і вирішувати актуальні питання теорії і практики фінансової політики держави.

Головні завдання курсу полягають у:

- дослідженні сутності, функцій та ролі фінансів у ринковій економіці;
- виявленні закономірностей еволюційного розвитку фінансів;
- розкритті основ функціонування фінансової системи і фінансового механізму;
- розгляді основних напрямків фінансової політики в розрізі її основних складових;
- дослідженні теоретичних основ міжнародних, державних, місцевих фінансів, а також фінансів підприємств і домогосподарств;
- засвоєнні основних положень теорії державних фінансів, і її складових – державного бюджету, державного кредиту, державних цільових фондів;
- розгляді сутності, класифікації податків, основних напрямків податкової політики та етапів реформування податкової системи держави;
- дослідженні стану і перспектив розвитку фінансового та страхового ринків;
- виявленні сутності, функцій міжнародних фінансів та їх окремих складових.

В процесі опанування курсу «Фінанси» студенти повинні одержати навички та досвід дослідження фінансово-економічних явищ та процесів, що необхідно для чіткого визначення індивідуальних орієнтирів застосування власних

здібностей та реалізації набутого професійного потенціалу в умовах ринкової економіки.

Вивчення дисципліни сприяє формуванню наукового рівня економічного мислення майбутнього фахівця, містить в собі теоретичну базу, яка необхідна при засвоєнні прикладних економічних наук та вирішуванні конкретних задач практики господарювання в умовах ринкової економіки.

Методичні вказівки призначені для застосування в навчальному процесі студентами під час аудиторних занять і самостійної роботи. Вивчення дисципліни сприяє формуванню наукового рівня економічного мислення майбутнього фахівця, містить в собі теоретичну базу, яка необхідна при засвоєнні прикладних економічних наук та вирішуванні конкретних задач практики господарювання в умовах ринкової економіки. Дисципліна «Фінанси» викладається для студентів другого курсу спеціальності 072 - «Фінанси, банківська справа та страхування» в III і IV семестрах. Виходячи з цього методичні вказівки до практичних занять та самостійної роботи з курсу «Фінанси» для зручності сприйняття матеріалу студентами поділені на дві частини.

Тематика та обсяг практичних занять у III семестрі наведені у таблиці 1.

Таблиця 1 – Розподіл обсягу практичних занять за темами

Теми практичних занять	Кількість годин	
	Практичні заняття	Самостійна робота
Змістовний модуль 1. Фінанси як економічна категорія		
1. Сутність та роль фінансів у економічному житті суспільства	1	10
2. Фінансова система держави та управління нею	2	10
3. Фінансова політика України на сучасному етапі	1	12
4. Фінансовий механізм, його сутність та структура	1	10
Змістовний модуль 2 Фінанси суб'єктів господарювання і домогосподарств України		
5. Особливості організації фінансів підприємств різних форм власності	3	12
6. Особливості організації фінансів домогосподарств	2	12
Змістовний модуль 3 Державні фінанси		
7. Сутність та призначення бюджету держави	2	12
8. Державний кредит та державний борг	2	12
9. Система державних цільових фондів, їх роль та класифікація	2	12
Всього за III семестр	16	102

ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичне заняття № 1

Тема: Сутність та роль фінансів у економічному житті суспільства

Питання для обговорення

1. Економічні передумови виникнення і розвитку фінансів.
2. Призначення і роль фінансів.
3. Фінанси як історична, економічна, вартісна і розподільча категорія.
4. Функції фінансів.
5. Сутність і моделі побудови фінансових відносин.
6. Об'єкти і суб'єкти фінансових відносин.
7. Особливості фінансів як економічної категорії.
8. Взаємозв'язок фінансів з іншими економічними категоріями.
9. Сутність, призначення і роль фінансової інфраструктури.
10. Складові фінансової інфраструктури.
11. Схема розподілу і перерозподілу вартості валового внутрішнього продукту.
12. Фінансові ресурси як носії фінансових відносин.

Теми для індивідуальної роботи студентів

1. Дискусійні питання щодо сутності та функцій фінансів.
2. Фінанси України в умовах реформ.
3. Основні напрямки використання фінансів для стабілізації економіки.
4. Фінансове забезпечення науково-технічного прогресу.
5. Фінансові методи соціального захисту населення, їх ефективність.
6. Фінансове забезпечення відтворювального процесу.
7. Склад і особливості формування централізованих фінансових ресурсів, напрямки їх використання.
8. Децентралізовані фінансові ресурси, їх джерела, фактори росту і основні напрямки використання.
9. Грошові доходи і збереження населення в системі фінансових ресурсів.
10. Фактори росту фінансових ресурсів в умовах проведення реформи фінансової децентралізації.
11. Формування позичкового капіталу і його взаємозв'язок з фінансовими ресурсами.
12. Фінансові ресурси суб'єктів господарювання.
13. Основні напрямки використання фінансів для стабілізації економіки країни.

Ситуації для обговорення

1. Яка об'єктивна необхідність і призначення фінансів у суспільному виробництві?
2. Що є предметом фінансової науки?
3. Які відносини є фінансовими? Відповідь обґрунтуйте прикладами.

4. Які сфери економічних відносин обслуговують фінанси?
5. Яку роль виконують фінанси на кожній стадії відтворювального процесу?
6. На якій стадії суспільного відтворення виникають фінанси?
7. Чим характеризуються фінанси як економічна категорія?
8. Чому фінанси вважаються історичною категорією?
9. Чому фінанси вважають вартісною і розподільчою категорією?
10. Що було первинною формою фінансів?
11. Який існує взаємозв'язок між рухом ВВП та рухом фінансових ресурсів держави?
12. Які характерні ознаки притаманні фінансам?
13. Які ви знаєте інструменти вартісного розподілу та перерозподілу валового внутрішнього продукту?
14. Що є об'єктом вартісного розподілу та перерозподілу за допомогою фінансів?
15. У чому полягає сутність і механізм дії розподільчої функції фінансів?
16. Яким чином реалізується в практичній діяльності регулююча функція фінансів?
17. Як реалізується контрольна функція фінансів і які органи здійснюють фінансовий контроль в Україні?
18. Чим характеризується фінансова модель ринкової економіки?
19. Які ознаки фінансової моделі адміністративної економіки?
20. В чому полягає призначення і роль фінансової інфраструктури?
21. Що являє собою інструментарій обслуговуючої фінансової інфраструктури?
22. Як класифікуються фінансові ресурси в залежності від вартісної структури валового внутрішнього продукту?
23. Чи вірним буде ствердження: «Історичний розвиток фінансів відбувається виключно в економічному напрямі і залежить лише від рівня економічного розвитку держави». Обґрунтуйте свою відповідь.
24. Чи вірним буде ствердження: «Фінанси виникли із появою держави». Обґрунтуйте свою відповідь.
25. Чи вірним буде ствердження: «Фінанси – це сукупність грошових відносин, що виникають у процесі створення валового внутрішнього продукту». Обґрунтуйте свою відповідь.
26. Чи вірним буде ствердження: «Фінанси виконують функцію загального еквівалента – товару, який слугує вимірником вартості інших товарів, робіт і послуг». Обґрунтуйте свою відповідь.
27. Чи вірним буде ствердження: «Матеріальними носіями фінансових відносин є фінансові ресурси». Обґрунтуйте свою відповідь.
28. Чи вірним буде ствердження: «Фінанси мають грошову форму вираження». Обґрунтуйте свою відповідь.
29. Чи вірним буде ствердження: «Централізовані та децентралізовані фінансові ресурси утворюються на основі розподілу валового внутрішнього продукту та національного доходу». Обґрунтуйте свою відповідь.

30. Чи вірним буде ствердження: «Головною функцією фінансів є розподільча». Обґрунтуйте свою відповідь.
31. Чи вірним буде ствердження: «Первинний розподіл валового внутрішнього продукту та національного доходу передбачає використання коштів грошових фондів за цільовим призначенням». Обґрунтуйте свою відповідь.
32. Чи вірним буде ствердження: «Розподільча функція фінансів здійснюється через фінансову систему при розподілі та перерозподілі валового внутрішнього продукту та національного доходу». Обґрунтуйте свою відповідь.
33. Чи вірним буде ствердження: «Основою фінансів є розвиток виробництва». Обґрунтуйте свою відповідь.
34. Чи вірним буде ствердження: «Держава здійснює безпосереднє управління всіма фінансовими ресурсами країни». Обґрунтуйте свою відповідь.

Рекомендована література

Законодавча та нормативна база: [1, 2, 4, 5, 9, 31, 34]
 Навчальна література: [1-17]
 Додаткова література: [1-30]
 Електронні ресурси: [1-15]

Практичне заняття № 2

Тема: Фінансова система держави та управління нею

Питання для обговорення

1. Сутність і структура фінансової системи.
2. Правові та організаційні основи побудови фінансової системи держави.
3. Характеристика сфер та ланок фінансової системи України.
4. Управління фінансовою системою.
5. Вплив фінансової системи на розвиток економіки країни.

Теми для індивідуальної роботи студентів

1. Принципи та засади функціонування фінансової системи України.
2. Порівняльна характеристика фінансової системи України з фінансовими системами країн ЄС.
3. Характеристика фінансових систем США, Китаю, Японії.
4. Проблеми становлення та перспективи розвитку фінансової системи України.
5. Напрямки реформування фінансової системи України.

Ситуації для обговорення

1. Чи вірним буде ствердження: «Фінансова система – це сукупність урегульованих фінансово-правовими нормами окремих ланок фінансових відносин і фінансових установ країни». Обґрунтуйте свою відповідь.

2. Чи вірним буде ствердження: «Фінансова система складається із сфер і ланок». Обґрунтуйте свою відповідь.
3. Чи вірним буде ствердження: «Між ланками фінансової системи існує тісний взаємозв'язок і взаємна обумовленість». Обґрунтуйте свою відповідь.
4. Чи вірним буде ствердження: «Головною ланкою фінансової системи є державні фінанси». Обґрунтуйте свою відповідь.
5. Чи вірним буде ствердження: «Фінансова система має внутрішню і організаційну будову». Обґрунтуйте свою відповідь.
6. Чи вірним буде ствердження: «Фінанси підприємств забезпечують фінансову систему необхідними фінансовими ресурсами». Обґрунтуйте свою відповідь.
7. Чи вірним буде ствердження: «Принципи формування фінансової системи є однаковими для всіх країн світу». Обґрунтуйте свою відповідь.

Рекомендована література

Законодавча та нормативна база: [1, 2, 3, 4, 6, 15, 7, 9, 15, 14, 15, 28, 32, 33]

Навчальна література: [1-17]

Додаткова література: [1, 3, 4, 5, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 19, 25]

Електронні ресурси: [1-15]

Практичне заняття № 3

Тема: Фінансова політика України на сучасному етапі

Питання для обговорення

1. Фінансова політика як важлива сфера діяльності держави.
2. Сутність фінансової політики. Законодавчо-нормативна база регулювання її напрямків.
3. Завдання і принципи фінансової політики.
4. Форми і методи реалізації фінансової політики.
5. Види і типи фінансової політики, їх сутність.
6. Складові елементи фінансової політики.
7. Фінансова безпека держави: сутність, складові елементи.

Теми для індивідуальної роботи студентів

1. Фінансова політика України: особливості формування та становлення.
2. Основні напрямки фінансової політики України на сучасному етапі її розвитку.
3. Фінансова стратегія України.
4. Фінансова тактика як складова фінансової політики держави.
5. Вплив фінансової політики на розвиток суспільства.
6. Фінансова криза та її вплив на безпеку держави.
7. Мета реалізації та вектори руху Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020».

8. Ключові показники реалізації Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020».
9. Першочергові реформи і програми, реалізація яких передбачена в Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020».

Завдання для індивідуальної роботи студентів

1. Проаналізуйте основні напрямки бюджетної політики України за останні три роки. Зробити належні висновки.
2. Визначте основні напрямки грошово-кредитної політики України за останні три роки. Зробіть належні висновки.
3. Проведіть дослідження змін, що відбулися в податковій політиці України за останні три роки.
4. Проаналізуйте основні напрямки інвестиційної політики України за останні три роки. Які зміни відбулися в інвестиційному кліматі держави?
5. Які зміни відбулися в митній політиці нашої держави за останні три роки?
6. Визначте основні напрямки валютної політики України за останні три роки. Зробіть належні висновки.
7. Проаналізуйте основні напрямки інноваційної політики України за останні три роки.
8. Проведіть дослідження змін, що відбулися в соціальній політиці України за останні три роки.
9. Проаналізуйте основні напрямки фінансової політики країн Європейського Союзу.

Ситуації для обговорення

1. Що є основною метою фінансової політики?
2. На яких рівнях економіки розглядають поняття «фінансова політика»?
3. Яка мета і які завдання фінансової політики відповідають кожному рівню економіки?
4. Що лежить в основі класифікації типів фінансової політики?
5. Який тип фінансової політики характерний для України на сучасному етапі?
6. З яких етапів складається реалізація фінансової політики?
7. Який регулюючий вплив здійснюється на економічний розвиток країни за допомогою фінансової політики?
8. У чому полягає сутність та особливості фінансової стратегії і фінансової тактики?
9. Які загальні принципи фінансової політики?
10. Які засоби використовуються при здійсненні політики стримування ділової активності?
11. Які позитивні та негативні риси кожного типу фінансової політики?
12. У чому сутність дискреційної і недискреційної фінансової політики?

13. У яких законодавчих актах знаходить відображення сучасна фінансова політика уряду України?
14. У чому полягає сутність податкової реформи, яка проводиться в Україні?
15. У чому пролягає сутність реформи фінансової децентралізації, яка проводиться в Україні?
16. Які проблеми стають на заваді проведення ефективної фінансової політики в Україні?
17. Які напрямки удосконалення фінансової політики України ви б запропонували?

Рекомендована література

Законодавча та нормативна база: [1, 2, 3, 4, 6, 7, 9, 14, 15, 20, 24, 31]

Навчальна література: [1-17]

Додаткова література: [5, 8, 9, 10, 11, 14, 15, 17, 20, 21, 24]

Електронні ресурси: [1-15]

Практичне заняття № 4

Тема: Фінансовий механізм, його сутність та структура

Питання для обговорення

1. Сутність і призначення фінансового механізму.
2. Склад і структура фінансового механізму.
3. Об'єкти і суб'єкти управління фінансами.
4. Функції вищих законодавчих і виконавчих органів державної влади щодо управління фінансами.
5. Фінансове планування.
6. Фінансовий контроль: зміст, призначення, організація і методи.

Теми для індивідуальної роботи студентів

1. Дайте визначення фінансового механізму та охарактеризуйте його основні елементи.
2. Розкрийте сутність і охарактеризуйте види фінансового контролю.
3. Охарактеризуйте роль фінансового механізму у реалізації фінансової політики.
4. Розкрийте сутність стратегічного і оперативного фінансового планування. Наведіть конкретні приклади.
5. Охарактеризуйте форми і методи фінансового контролю. Наведіть конкретні приклади.

Завдання для індивідуальної роботи студентів

1. Проаналізуйте основні повноваження Верховної Ради України в сфері управління фінансами. Зробіть належні висновки.
2. Проаналізуйте основні повноваження Кабінету Міністрів України в сфері управління фінансами. Зробіть належні висновки.

3. Проаналізуйте функції і завдання Міністерства фінансів України в сфері управління фінансами. Зробіть належні висновки.
4. Проаналізуйте функції і завдання Державної аудиторської служби України в сфері управління фінансами. Зробіть належні висновки.
5. Проаналізуйте функції і завдання Державної фіскальної служби України в сфері управління фінансами. Зробіть належні висновки.
6. Проаналізуйте функції і завдання Державної Казначейської служби України в сфері управління фінансами. Зробіть належні висновки.
7. Проаналізуйте функції і завдання Державної служби фінансового моніторингу України в сфері управління фінансами. Зробіть належні висновки.
8. Проаналізуйте повноваження місцевого самоврядування і місцевих органів виконавчої влади в сфері управління місцевими фінансами. Зробіть належні висновки.

Ситуації для обговорення

1. Чим забезпечується ефективність фінансового механізму?
2. У чому полягає сутність терміна «фінансовий контроль». Яку роль він відіграє?
3. Які органи здійснюють державний фінансовий контроль в Україні?
4. Які органи здійснюють муніципальний фінансовий контроль в Україні?
5. В чому полягає сутність аудиторського контролю і хто його здійснює?
6. Які методи фінансового контролю ви знаєте?
7. Які служби на підприємстві здійснюють внутрішньогосподарський фінансовий контроль?
8. Чи вірним буде ствердження: «Фінансовий механізм – це засіб реалізації фінансової політики». Обґрунтуйте свою відповідь.
9. Чи вірним буде ствердження: «Фінансовий механізм, що застосовується для здійснення фінансових відносин, у яких безпосередньо бере участь держава, називається директивним». Обґрунтуйте свою відповідь.
10. Чи вірним буде ствердження: «Методи формування фінансових ресурсів не є елементом фінансового механізму». Обґрунтуйте свою відповідь.
11. Чи вірним буде ствердження: «Фінансовий механізм приводить в дію фінансову систему держави». Обґрунтуйте свою відповідь.

Рекомендована література

Законодавча та нормативна база: [1, 2, 4, 6, 7, 9, 14, 26, 27, 28, 32]

Навчальна література: [1-22]

Додаткова література: [2, 17, 19, 20, 21, 24, 26]

Електронні ресурси: [7,8]

Практичне заняття № 5**Тема: Особливості організації фінансів підприємств різних форм власності****Питання для обговорення**

1. Сутність та функції фінансів підприємств.
2. Принципи організації фінансів підприємств.
3. Сфера фінансових відносин підприємств.
4. Грошові фонди та фінансові ресурси підприємств.
5. Фінанси підприємств матеріальної сфери.
6. Зміст фінансів невиробничої сфери.
7. Фінансовий механізм управління підприємством.
8. Фінансова діяльність та зміст фінансової роботи підприємств.
9. Фінансові результати діяльності підприємств.

Теми для індивідуальної роботи студентів

1. Особливості фінансів підприємств та їх роль в розвитку країни.
2. Специфіка організації фінансів підприємств державної форми власності.
3. Особливості організації фінансів комунальних підприємств.
4. Особливості організації фінансів підприємств малого і середнього бізнесу.
5. Особливості організації фінансів спільних підприємств.
6. Особливості організації фінансів акціонерних товариств.
7. Особливості організації фінансів товариств з обмеженою і повною відповідальністю.
8. Особливості організації фінансів командитних товариств.
9. Схема формування, розподілу та використання прибутку підприємств.
10. Показники рентабельності підприємств методика їх розрахунку.
11. Фінансове стимулювання підприємницької діяльності в Україні.

Завдання для індивідуальної роботи студентів

1. Проаналізуйте кількість підприємств різних організаційно-правових форм по Україні та в розрізі регіонів за останні три роки. Зробіть належні висновки.
2. Проаналізуйте фінансово-економічні результати діяльності підприємств України за останні три роки. Зробіть належні висновки.
3. Визначте фактори внутрішнього і зовнішнього середовища, що здійснюють вплив на фінансове становище підприємств.
4. Наведіть практичні приклади побудови зовнішніх і внутрішніх фінансових відносин підприємств України.
5. Самостійно оберіть об'єкт дослідження – підприємство. Складіть для даного підприємства схему формування і використання фінансових ресурсів. Вкажіть фонди грошових коштів, які необхідно створити на підприємстві. Опишіть порядок формування і використання коштів даних фондів. Зробіть належні висновки.

Ситуації для обговорення

1. Які фактори впливають на погіршення фінансово-економічних результатів діяльності підприємств?
2. Яким чином на Ваш погляд можна зменшити кількість збиткових підприємств?
3. На які цілі підприємство може використати чистий прибуток?
4. Яким чином можна збільшити показники прибутковості підприємств?
5. Які підприємства зосереджені в Вашому регіоні і яким чином вони впливають на його фінансово-економічний стан?
6. Яким чином підприємства різних організаційно-правових форм можуть зменшити або збільшити розмір статутного капіталу?
7. У підприємства є акціонери, постачальники, дебітори, кредитори. Кому з них буде вигідна інфляція?
8. Які фактори стають на заваді широкого доступу продукції українських підприємств до ринків країн ЄС?
9. Чим зумовлена необхідність участі банківського кредиту у складі фінансових ресурсів підприємств?
10. Чи вірним буде ствердження: «Фінансове становище держави визначається ефективністю діяльності підприємницьких структур». Обґрунтуйте свою відповідь.
11. Чи вірним буде ствердження: «Чистий прибуток підприємства використовується на його інвестиційний розвиток». Обґрунтуйте свою відповідь.
12. Чи вірним буде ствердження: «Лізинг – це інструмент інвестування в інноваційний розвиток національних підприємств». Обґрунтуйте свою відповідь.
13. Чи вірним буде ствердження: «Засоби для виплати заробітної плати, для платежів у бюджет включаються в оперативні грошові фонди». Обґрунтуйте свою відповідь.
14. Чи вірним буде ствердження: «Статутний капітал підприємства може бути використаний для погашення його збитків». Обґрунтуйте свою відповідь.
15. Чи вірним буде ствердження: «Підприємство може отримати кредити в банківських установах на формування статутного капіталу або погашення збитків». Обґрунтуйте свою відповідь.
16. Чи вірним буде ствердження: «Організаційно-правова форма господарювання визначає зміст внутрішніх і зовнішніх фінансових відносин підприємств». Обґрунтуйте свою відповідь.
17. Чи вірним буде ствердження: «Фінансові відносини підприємств, виражають суть фінансів як відносин, що обслуговують рух вартості валового внутрішнього продукту». Обґрунтуйте свою відповідь.
18. Чи вірним буде ствердження: «Умовою ефективного функціонування фінансів підприємств є посилення державного регулювання їх діяльності». Обґрунтуйте свою відповідь.

19. Чи вірним буде ствердження: «Наявність фінансових ресурсів у підприємства є гарантією його фінансової стійкості та платоспроможності». Обґрунтуйте свою відповідь.
20. Чи вірним буде ствердження: «Підприємство одночасно може мати хороший фінансовий стан і фінансові труднощі». Обґрунтуйте відповідь.

Рекомендована література

Законодавча та нормативна база: [2, 4, 6, 8, 9, 12, 24, 33, 34]

Навчальна література: [1-17]

Додаткова література: [7, 12, 13, 16, 18, 23, 29, 30]

Електронні ресурси: [4, 5, 8, 9, 10, 12]

Практичне заняття № 6

Тема: Особливості організації фінансів домогосподарств

Питання для обговорення

1. Сутність фінансів домогосподарств.
2. Бюджет домогосподарства, його структура.
3. Сукупні ресурси і сукупні витрати домогосподарства.
4. Заощадження домогосподарств, їх класифікація, мотиви та чинники.
5. Особисті фінанси, їх розвиток в умовах ринку.
6. Домогосподарство як суб'єкт фінансових відносин.
7. Доходи домогосподарств.
8. Теорії, що звертають увагу на роль доходів населення.
9. Складові сукупних ресурсів домогосподарств.
10. Витрати домогосподарств.
11. Складові споживчих витрат.
12. Структура сукупних витрат домогосподарств.
13. Система джерел інвестування в людський капітал.
14. Напрямки інвестування в людський капітал.

Теми для індивідуальної роботи студентів

1. Обґрунтуйте роль домогосподарств у соціально-економічному розвитку суспільства.
2. Домогосподарства в економічному кругообігу ресурсів у секторах економіки.
3. Особисті фінанси, їх розвиток в умовах ринку.
4. Формування первинних і вторинних доходів домогосподарств.
5. Перешкоди розвитку сімейного підприємництва в сучасних умовах господарювання.
6. Структура сукупних ресурсів міських та сільських домогосподарств України.
7. Порівняльна характеристика сукупних доходів і витрат домогосподарств України з країнами близького і далекого зарубіжжя.
8. Тенденції зміни структури і обсягів заощадження домогосподарств.

9. Наведіть конкретні приклади реалізації основних функцій домогосподарств.
10. Наведіть приклади мотивованих і немотивованих заощаджень домогосподарств.
11. Проаналізуйте зміну показників диференціації життєвого рівня населення України за останні три роки.
12. Економічний механізм державного регулювання доходів населення в ринкових умовах.

Завдання для індивідуальної роботи студентів

1. Проведіть аналіз стану фінансів домогосподарств в Україні за останні три роки. Зробіть належні висновки.
2. Проаналізуйте зміну показників диференціації життєвого рівня населення України за останні три роки.
3. Проведіть аналіз стану фінансів домогосподарств в країнах ЄС за останні три роки. Зробіть належні висновки.
4. Проведіть порівняльний аналіз джерел формування доходів домогосподарств України і країн ЄС. Зробіть належні висновки.
5. Проведіть порівняльний аналіз сукупних витрат домогосподарств України і країн ЄС. Зробіть належні висновки.
6. Проаналізуйте напрямки реформ, спрямованих на підвищення ролі і значення фінансів домогосподарств у фінансовій системі України.
7. Проаналізуйте напрямки реформ, спрямованих на підвищення ролі і значення фінансів домогосподарств в країн ЄС.
8. Виявіть можливості застосування передового досвіду країн ЄС в сфері управління фінансами домогосподарств в Україні.

Ситуації для обговорення

1. Що означає термін «бюджет домогосподарства»?
2. Якою є структура доходів і витрат домогосподарств в Україні?
3. Що розуміють під споживчими витратами, грошовими витратами та сукупними витратами домогосподарств?
4. З яких складових формуються грошові доходи домогосподарств?
5. Які показники визначають розмір доходів домогосподарств?
6. У чому полягає сутність витрат домогосподарств?
7. Якими документами можуть бути підтверджені витрати домогосподарств?
8. Чим зумовлена необхідність управління грошовими потоками домогосподарств?
9. Які є стратегії адаптації домогосподарств до умов ринкового середовища?
10. Які чинники впливають на ощадну активність домогосподарств у сучасних умовах?
11. Якими ви бачите перспективи розвитку персональних (особистих) фінансів в Україні? Обґрунтуйте свою відповідь.
12. Що є основною метою інвестування в людський капітал?

13. Чи існує зв'язок між якістю життя та інвестиціями в людський капітал?
 14. Які ви бачите перспективи розвитку фінансів домогосподарств?

Рекомендована література

Законодавча та нормативна база: [1, 2, 4, 5, 6, 9, 11, 16, 17, 18, 19, 20, 23, 29, 34]

Навчальна література: [1-17]

Додаткова література: [4, 6, 20, 21]

Електронні ресурси: [4, 14]

Практичне заняття № 7

Тема: Сутність та призначення бюджету держави.

Питання для обговорення

1. Соціально-економічна сутність і значення бюджету.
2. Функції бюджету.
3. Специфічні ознаки бюджетних відносин.
4. Місце і значення бюджету в загальній системі фінансових відносин.
5. Бюджетний устрій і бюджетна система Україна. Принципи бюджетного устрою.
6. Види бюджетів України.
7. Класифікація доходів і видатків державного бюджету України.
8. Сутність та види дефіциту бюджету.
9. Джерела фінансування дефіциту державного бюджету України.
10. Бюджетне планування і регулювання.
11. Бюджетний процес. Порядок складання, розгляду і затвердження і виконання державного бюджету.

Теми для індивідуальної роботи студентів

1. Історичні аспекти розвитку державного бюджету.
2. Еволюція прийняття законодавчо-нормативних актів в сфері регулювання бюджетних відносин.
3. Методика розрахунку дефіциту державного бюджету.
4. Бюджетний механізм фінансового регулювання в умовах ринкових відносин.
5. Система касового виконання державного бюджету.
6. Удосконалення бюджетного планування і бюджетного регулювання в Україні.
7. Бюджетні права органів законодавчої і виконавчої влади.

Завдання для індивідуальної роботи студентів

1. Провести аналіз обсягів і структури доходів державного бюджету України за останні три роки. Зробити належні висновки.
2. Провести аналіз обсягів і структури видатків державного бюджету України за останні три роки. Зробити належні висновки.

3. Провести аналіз обсягів міжбюджетних трансфертів, що передаються з державного бюджету до місцевих бюджетів. Зробити належні висновки.
4. Провести аналіз стану дефіциту державного бюджету України та джерел його фінансування за останні три роки. Зробити належні висновки.
5. Провести аналіз стану дефіциту бюджету країн ЄС та джерел його фінансування за останні три роки. Зробити належні висновки.
6. Охарактеризуйте тактичні і стратегічні заходи, які може використовувати держава з метою скорочення дефіциту державного бюджету.

Ситуації для обговорення

1. Яким чином через бюджет здійснюється регулюючий вплив на економіку і соціальну сферу?
2. Що розуміють під бюджетним запитом?
3. Що таке бюджетний розпис і ким він затверджується?
4. Хто відноситься до розпорядників бюджетних коштів?
5. Як здійснюється виконання державного бюджету?
6. Що розуміють під касовим виконанням бюджету?
7. Які системи касового виконання бюджетів Ви знаєте?
8. Які зміни відбулися в структурі доходів і видатків державного бюджету в останні роки?
9. За допомогою яких методів здійснюється бюджетне прогнозування?
10. У чому полягають стратегічні і тактичні завдання процесу бюджетного планування?
11. У чому полягає головна ідея програмно-цільового методу у бюджетному процесі?
12. Що лежить в основі побудови бюджетної системи України та від чого залежить її структура?
13. В чому полягає зміст бюджетних відносин?
14. Яка різниця між зовнішнім та внутрішнім фінансуванням бюджетного дефіциту?
15. Який спосіб фінансування бюджетного дефіциту буде більш інфляційним: створення нових грошей чи позики у населення? Обґрунтуйте свою відповідь.
16. Чи вірним буде таке висловлювання: «Дефіцит бюджету завжди є вимушеним». Обґрунтуйте відповідь.
17. Чи вірним буде твердження: «Країни з розвинутою ринковою економікою мають бездефіцитний бюджет». Обґрунтуйте свою відповідь.
18. Які проблеми викликають появу дефіциту державного бюджету України?
19. Які напрямки ви можете запропонувати для зменшення дефіциту державного бюджету України?
20. Чим обумовлена поява дефіциту бюджету в країнах ЄС?
21. Які заходи застосовують країни ЄС для зменшення дефіциту бюджету?
22. Чи вірним буде твердження, що існування бюджетного дефіциту завжди носить негативний характер? Обґрунтуйте свою відповідь.

23. Який вид бюджетного дефіциту напряму залежить від дій уряду: структурний чи циклічний?
24. Який спосіб фінансування бюджетного дефіциту буде більш інфляційним: створення нових грошей чи позики у населення? Чому? Обґрунтуйте свою відповідь.
25. По лінії яких міжнародних фінансово-кредитних установ можна отримати кошти на погашення дефіциту державного бюджету України?
26. Як збільшити доходи державного бюджету України?
27. Як оптимізувати видаткову частину державного бюджету України?
28. Чи існує різниця між поняттями «видатки» і «витрати» державного бюджету?

Рекомендована література

Законодавча та нормативна база: [1, 3, 4, 6, 10, 14, 15, 24, 28, 31, 33, 34]
 Навчальна література: [1-17]
 Додаткова література: [15, 20, 21, 22]
 Електронні ресурси: [1-15]

Практичне заняття № 8

Тема: Державний кредит та державний борг

Питання для обговорення

1. Державний кредит: економічна сутність, функції, форми.
2. Економічна сутність і причини виникнення державного боргу.
3. Вплив державного боргу на фінансове становище держави.
4. Класифікація державного боргу за різними ознаками.
5. Управління внутрішнім державним боргом.
6. Особливості управління зовнішнім державним боргом.
7. Погашення та обслуговування державного боргу.

Теми для індивідуальної роботи студентів

1. Порівняльна характеристика національного і зарубіжного досвіду використання державного кредиту.
2. Взаємозв'язок і відмінні риси державного боргу і кредиту.
3. Проаналізуйте причини утворення державного боргу в Україні.
4. Зарубіжний досвід обслуговування державного боргу.
5. Методи управління внутрішнім і зовнішнім державним боргом.
6. Державні позики та їх роль в економічному і фінансовому розвитку України.
7. Умови здійснення випуску державних облігацій.
8. Нормативно-законодавче регулювання державного кредиту і державного боргу в Україні.
9. Характеристика державних внутрішніх та зовнішніх запозичень в межах граничного обсягу державного боргу.
10. Боргові парадокси і орієнтири державних запозичень.

11. Вивчення міжнародного досвіду врегулювання боргових проблем.
12. Національний і зарубіжний досвід цільового використання державного кредиту.

Завдання для індивідуальної роботи студентів

1. Проаналізуйте витрати державного бюджету на погашення та обслуговування державного боргу за останні три роки. Зробіть належні висновки.
2. Проаналізуйте структуру і обсяги внутрішнього державного боргу України за останні три роки. Зробіть належні висновки.
3. Проаналізуйте структуру і обсяги зовнішнього державного боргу України за останні три роки. Зробіть належні висновки.
4. Проаналізуйте структуру і обсяги гарантованого державою боргу за останні три роки. Зробіть належні висновки.
5. Проаналізуйте обсяг державою боргу у відсотках до валового внутрішнього продукту в Україні та країнах ЄС за останні п'ять років. Зробіть належні висновки.
6. Проаналізуйте обсяг державного боргу на душу населення в Україні та країнах ЄС за останні п'ять років. Зробіть належні висновки.

Ситуації для обговорення

1. Який зв'язок державного кредиту з дефіцитом державного бюджету?
2. Яким чином державний борг впливає на фінансову безпеку держави?
3. За якими ознаками класифікується державний борг?
4. Які причини виникнення державного боргу?
5. Яким чином можна зменшити зростання державного боргу?
6. Чи впливає на рівень життя населення існування державного боргу?
7. Що таке державний кредит і в чому його відмінність від банківського кредиту?
8. Які існують методи управління державним боргом?
9. Які органи здійснюють управління державним боргом?
10. Які Ви знаєте стадії управління державним боргом?
11. Які показники оцінки критичного рівня державного боргу Ви знаєте?
12. Які показники характеризують міжнародну ліквідність і платоспроможність держави?
13. Які особливості казначейських позик, як однієї з форм державного кредиту?
14. Порівняти вітчизняний і зарубіжний досвід джерел погашення державних позик.
15. Які можливі шляхи розв'язання боргової проблеми в Україні?
16. Чи має право Кабінет Міністрів України визначати умови здійснення державних запозичень?
17. Які принципи можна виділити в управлінні державним боргом?

18. Чи вірним буде дане висловлювання: «Більш точну характеристику державного боргу дає не його абсолютна величина, а відношення до обсягу ВВП». Обґрунтуйте свою відповідь.
19. Чи вірним буде дане висловлювання: «До позик держава вдається при виникненні державного дефіциту». Обґрунтуйте свою відповідь.
20. Чи вірним буде дане висловлювання: «Як економічна категорія державний кредит знаходиться на стику двох видів грошових відносин – фінансів і кредиту – і поєднує їхні особливості». Обґрунтуйте свою відповідь.
21. Чи вірним буде висловлювання: «Виступаючи на фінансовому ринку як позичальник, держава збільшує попит на позичкові кошти і таким чином сприяє зниженню ціни кредиту». Обґрунтуйте відповідь.
22. Чи вірним буде дане висловлювання: «Державні гарантії не спричиняють зріст витрат з централізованих грошових фондів». Обґрунтуйте свою відповідь.
23. Чи вірним буде висловлювання: «При запозиченні коштів державою забезпеченням кредиту є все майно, що перебуває в її власності». Обґрунтуйте відповідь.
24. Чи вірним буде дане висловлювання: «Сутність операцій на відкритому ринку, спрямованих на збільшення грошової маси, полягає в купівлі державних облігацій». Обґрунтуйте свою відповідь.
25. Чи вірним буде висловлювання: «У сучасних умовах надходження від державних позик стали другим після податків методом фінансування витрат бюджету». Обґрунтуйте відповідь.

Рекомендована література

Законодавча та нормативна база: [1, 4, 10, 13, 14, 15, 23, 28, 31, 33]

Навчальна література: [1-17]

Додаткова література: [2, 17, 20, 21, 22]

Електронні ресурси: [1-9]

Практичне заняття № 9

Тема: Система державних цільових фондів, їх роль та класифікація

Питання для обговорення

1. Сутність та мета створення державних цільових фондів.
2. Класифікація державних цільових фондів.
3. Джерела формування доходів державних цільових фондів.
4. Напрямки використання коштів державних цільових фондів.
5. Види цільових фондів, які створюються в зарубіжних країнах.

Теми для індивідуальної роботи студентів:

1. Історичні аспекти формування державних цільових фондів в Україні.
2. Законодавчо-нормативна база регулювання державних цільових фондів в Україні.

3. Сутність та види економічних державних цільових фондів.
4. Сутність та види соціальних державних цільових фондів.
5. Сутність та види науково-дослідних державних цільових фондів.
6. Структура пенсійної системи України.
7. Напрямки реформування пенсійної системи України.
8. Джерела погашення дефіциту Пенсійного фонду України.
9. Порядок використання коштів державних цільових фондів.
10. Особливості сучасної практики створення і функціонування державних цільових фондів в Україні та країнах ЄС.

Завдання для індивідуальної роботи студентів

1. Проведіть аналіз джерел формування доходів та напрямки використання коштів Пенсійного фонду України. Зробіть належні висновки.
2. Проведіть аналіз джерел формування доходів та напрямки використання коштів Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності. Зробіть належні висновки.
3. Проведіть аналіз джерел формування доходів та напрямки використання коштів резервного фонду державного бюджету України. Зробіть належні висновки.
4. Проведіть аналіз джерел формування доходів та напрямки використання коштів Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України
5. Проведіть аналіз джерел формування доходів та напрямки використання коштів Фонду соціального захисту інвалідів.

Ситуації для обговорення

1. Чим пояснюється необхідність функціонування поряд із бюджетною системою державних цільових фондів?. Обґрунтуйте свою відповідь.
2. Чи можна створювати позабюджетні фонди органам державної влади?. Обґрунтуйте свою відповідь.
3. Яка мета та основні напрямки проведення пенсійної реформи в Україні?
4. Які причини зумовлюють появу дефіциту Пенсійного фонду України?

Рекомендована література

Законодавча та нормативна база: [1, 2, 4, 5, 6, 10, 11, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 23, 29]

Навчальна література: [1-17]

Додаткова література: [2, 5, 6, 14, 15, 20, 21]

Електронні ресурси: [1, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 14]

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА**Законодавчі та нормативні акти**

1. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс] : Кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
2. Господарський Кодекс України [Електронний ресурс] : Кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
3. Європейська хартія місцевого самоврядування [Електронний ресурс] : Міжнародний документ від 15.10.1985. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_036
4. Конституція України [Електронний ресурс] : Конституція від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
5. Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування [Електронний ресурс] : Закон України від 14.01.1998 № 16/98-ВР. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/16/98-вр>
6. Податковий Кодекс України [Електронний ресурс] : Кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
7. Про стимулювання розвитку регіонів [Електронний ресурс] : Закон України від 08.09.2005 № 2850-IV. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2850-15>.
8. Про акціонерні товариства [Електронний ресурс] : Закон України від 17.09.2008 № 514-VI. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/514-17>
9. Про банки і банківську діяльність [Електронний ресурс] : Закон України від 07.12.2000 № 2121-III. – Режим доступу: Верховна Рада України; Закон від 07.12.2000 № 2121-III
10. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Бюджетного кодексу України [Електронний ресурс] : Закон України від 08.07.2010 № 2457-VI. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2457-17>
11. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування загальнообов'язкового державного соціального страхування та легалізації фонду оплати праці [Електронний ресурс] : Закон України від 28.12.2014 № 77-VIII. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/77-19>
12. Про господарські товариства [Електронний ресурс] : Закон України від 19.09.1991 № 1576-XII. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1576-12>
13. Про депозитарну систему України [Електронний ресурс] : Закон України від 06.07.2012 № 5178-VI – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5178-17>

14. Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України [Електронний ресурс] : Закон України від 23.03.2000 № 1602-III. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1602-14>

15. Про Державний бюджет України на 2017 рік [Електронний ресурс] : Закон України від 21.12.2016 № 1801-VIII. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1801-19>

16. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування [Електронний ресурс] : Закон України від 09.07.2003 № 1058-IV. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1058-15>

17. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування [Електронний ресурс] : Закон України від 23.09.1999 № 1105-XIV. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1105-14>

18. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності [Електронний ресурс] : Закон України від 23.09.1999 № 1105-XIV. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1105-14>

19. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття [Електронний ресурс] : Закон України від 02.03.2000 № 1533-III. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1533-14>

20. Про зайнятість населення [Електронний ресурс] : Закон України від 05.07.2012 № 5067-VI. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>

21. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 06.08.2014 № 385. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-п>.

22. Про затвердження Порядку здійснення місцевих запозичень [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 16.02.2011 № 110. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/110-2011-п>.

23. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування [Електронний ресурс] : Закон України від 08.07.2010 № 2464-VI. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2464-17>

24. Про інвестиційну діяльність [Електронний ресурс] : Закон України від 18.09.1991 № 1560-XII. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>

25. Про інститути спільного інвестування [Електронний ресурс] : Закон України від 05.07.2012 № 5080-VI – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5080-17>

26. Про місцеве самоврядування в Україні [Електронний ресурс] : Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>.

27. Про місцеві державні адміністрації [Електронний ресурс] : Закон України від 09.04.1999 № 586-XIV. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/586-14>.

28. Про Національний банк України [Електронний ресурс] : Закон України від 20.05.1999 № 679-XIV. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/679-14>

29. Про пенсійне забезпечення [Електронний ресурс] : Закон України від 05.11.1991 № 1788-XII. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1788-12>

30. Про ратифікацію Європейської хартії місцевого самоврядування [Електронний ресурс] : Закон України від 15.07.1997 № 452/97-ВР. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/452/97-вр>

31. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» [Електронний ресурс] : Указ Президента України від 12.01.2015 № 5/2015. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>

32. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг [Електронний ресурс] : Закон України від 12.07.2001 № 2664-III. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>

33. Про цінні папери та фондовий ринок [Електронний ресурс] : Закон України від 23.02.2006 № 3480-IV. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>

34. Цивільний Кодекс України [Електронний ресурс] : Кодекс України, від 16.01.2003 № 435-IV. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

Навчальна література

1. Базилевич В. Д. Державні фінанси : Навч. посібник / В. Д. Базилевич, Л. О. Баластрик. – К. : Атіка, 2002. – 368 с.

2. Бастейбл Ч. Ф. Общественные финансы : [пер. с англ.] / Ч. Ф. Бастейбл. – Изд. 3-е, перераб. и доп. – Харьков : Виват, 2016. – 807 с.

3. Василик О. Д. Теорія фінансів : Підручник / О. Д. Василик. – К. : НІОС, 2000. – 416 с.

4. Вдовенко Л. О. Фінанси : Навч. посіб. / Л. О. Вдовенко, Н. М. Сушко, Н. Д. Фаюра. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 152 с.

5. Венгер В. В. Фінанси : Навч. посібник / В. В. Венгер. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 432 с.

6. Іжевський П. Г. Фінанси : навчальний посібник / П. Г. Іжевський, О. В. Кошонько. – Львів : Магнолія-2006, 2013. – 372 с.

7. Коваленко Д. І. Фінанси, гроші та кредит: теорія та практика : навч. посіб. / Д. І. Коваленко, В. В. Венгер. – К.: ЦУЛ, 2013. – 578 с.

8. Кремень В. М. Фінанси : навчальний посібник / В. М. Кремень, О. І. Кремень. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 412 с.

9. Кудряшов В. П. Фінанси : навч. посіб. / В. П. Кудряшов. – К. : Ліра-К, 2011. – 352 с.

10. Опарін В. М. Фінанси (загальна теорія) : навч. посіб. / В. М. Опарін. –

5-те вид., без змін. – К. : КНЕУ, 2008. – 240 с.

11. Романенко О. Р. Фінанси: підручник / О. Р. Романенко. – 4-те вид. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 312 с.

12. Стойко О. Я. Фінанси : навч. посіб. / О. Я. Стойко, Д. І. Дема; за ред. О. Я. Стойка. – К. : Алерта, 2014. – 432 с.

13. Фінанси : курс для фінансистів : підручник / ред.: П. Ю. Буряк, О. Б. Жихор. – К. : Хай-Тек Прес, 2010. – 528 с.

14. Фінанси : навчальний посібник / С. А. Кузнецова, В. М. Вареник, М. М. Вакулич; за заг. наук. ред. С. А. Кузнецової. – Дніпропетровськ : Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля, 2014. – 384 с.

15. Фінанси : підручник / за ред. С. І. Юрія, В. М. Федосова. – 2-ге вид. переробл. і доповн. – К. : Знання, 2012. – 687 с.

16. Фінанси : підручник для студентів вищих навчальних закладів усіх рівнів акредитації / авт. кол.; за ред. А. Я. Кузнецової, Г. М. Азаренкової. – К. : УБС НБУ, 2011. – 495 с.

17. Шеремет О. А. Фінанси для фінансистів : підручник / О. А. Шеремет. – К. : Ліра-К, 2013. – 612 с.

Додаткова література

1. Бурковська А. В. Міжнародні кредитно-розрахункові та валютні операції в сучасних умовах : навч. посіб. / А. В. Бурковська. – К. : ЦУЛ, 2014. – 208 с.

2. Гуцаленко Л. В. Державний фінансовий контроль: навч. посіб. / Л. В. Гуцаленко. – К. : Ліра-К, 2011. – 424 с.

3. Еш С. М. Ринок фінансових послуг : підручник / С. М. Еш. – К. : ЦУЛ, 2015. – 420 С.

4. Карлін М. І. Фінанси домогосподарств провідних країн світу: Навчальний посібник / М. І. Карлін, І. О. Цимбалюк – Луцьк : Вежа-Друк, 2014. – 172 с.

5. Карпінський Б. А. Фінансова система : навч. посіб. / Б. А. Карпінський. – К. : Ліра-К, 2015. – 280 с.

6. Кізима Т. О. Фінанси домогосподарств: сучасна парадигма та доміанти розвитку: монографія / Т. О. Кізима. – К. : Знання, 2010. – 431 с.

7. Маргасова В. Г. Фінанси малих підприємств : навч. посіб. / В. Г. Маргасова. – К. : Ліра-К, 2011. – 264 с.

8. Міжнародні фінанси [тескт] навч. посіб. 5-те вид. перероб. та доп./ за ред. Козака Ю. Г.– Київ – Катовіце : Центр учбової літератури, 2014. – 348 с.

9. Місцеві фінанси : навч. посіб. / Л. Т. Гораль та ін.; Івано-Франків. нац. техн. ун-т нафти і газу. – Івано-Франківськ: ІФНТУНГ, 2015. – 255 с.

10. Місцеві фінанси : підручник / [О. Б. Жихор та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук, проф. О. Б. Жихор, д-ра екон. наук, проф. О. П. Кириленко ; Ун-т банк. справи Нац. банку України (м. Київ). – Київ : УБС НБУ, 2015. – 579 с.

11. Місцеві фінанси [Електронний ресурс] : підручник / О. П. Кириленко, А. В. Дем'янюк, А. Б. Кондрашихін [та ін.] ; за ред. О. П. Кириленко. – 2-ге вид., доповн. і переробл. – Тернопіль : Економічна думка ТНЕУ, 2014. – 448 с.

12. Непочатенко О. О. Фінанси підприємств : підручник / О. О. Непочатенко. – К. : ЦУЛ, 2013. – 504 с.
13. Онисько С. М. Фінанси підприємств : підручник / С. М. Онисько. – К. : Ліра-К, 2014. – 368 с.
14. Опарін В. М. Фінансова система України (теоретико-методологічні аспекти) : Монографія / В. М. Опарін. – К. : КНЕУ, 2005. – 240 с.
15. Соколовська А. Основи теорії податків : навч. посіб. / А. Соколовська. – К. : Ліра-К, 2010. – 326 с.
16. Пігуль Н. Г. Фінанси різних форм бізнесу : навчальний посібник / Н. Г. Пігуль, О. В. Люта. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. – 215 с.
17. Планування та управління фінансовими ресурсами територіальної громади / [Кириленко О., Малиняк Б., Письменний В., Русін В.] / Асоціація міст України – К. : Підприємство «ВІ ЕН ЕЙ», 2015. – 396 с.
18. Птащенко Л. Корпоративные финансы : учеб. пособие / Л. Птащенко. – К. : ЦУЛ, 2015. – 272 с.
19. Поважний О. С. Цінні папери і фондовий ринок : навч. посіб. / О. С. Поважний. – К. : Ліра-К, 2014. – 364 с.
20. Розвиток державних фінансів в умовах хаотичного структурування економіки [текст]: монографія / (С.А. Кузнецова, В.М. Вареник, М.О. Кохан та ін.); за заг. Наук. Ред. С. А. Кузнецової. – Київ: Центр учбової літератури, 2014. – 200 с.
21. Розвиток фінансових відносин в Україні: монографія / авт. кол. ; за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. Р. Ф. Пустовійта і канд. екон. наук, доц. Л. С. Мартюшевої. – К. : УБС НБУ, 2012. – 314 с.
22. Федосов В. М. Бюджетна система : підручник / В. М. Федосов. – К. : Ліра-К, 2012. – 871 с.
23. Фінанси підприємств : підручник / [А. М. Поддєрьогін та ін.] ; кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін ; Держ. вищ. навч. закл. «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана». – К. : КНЕУ, 2013. – 519 с.
24. Формування фінансового потенціалу інвестиційної діяльності в економіці України : Монографія [М. І. Крупка, Д. В. Ванькович, Н. Б. Демчишак, М. І. Кульчицький]. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2011. – 404 с.
25. Череп О. Г. Місцеві фінанси : навч. посібник / О. Г. Череп, О. Ю. Столяр. – К. : Кондор, 2013. – 468 с.
26. Шелудько В. М. Фінансовий менеджмент : підручник / В. М. Шелудько. – 2-ге вид., стер. – К. : Знання, 2013. – 375 с.
27. Шелудько В. М. Фінансовий ринок : підручник / В. М. Шелудько. – 3-те вид., стер. – К.: Знання, 2015. – 535 с.
28. Шкварчук Л. О. Фінансовий ринок : навч. посіб. / Л. О. Шкварчук. – К.: Знання, 2013. – 382 с.
29. Штангрет А. М. Фінансова санація та банкрутство підприємств : навч. посіб. / А. М. Штангрет, В. В. Шляхетко, О. Б. Волович. – К. : Знання, 2012. – 374 с.

30. Ярошевич Н. Б. Фінанси підприємств : навч. посіб. / Н. Б. Ярошевич. – К. : Знання, 2012. – 341 с.

Електронні ресурси

1. Бюджетний моніторинг : Аналіз виконання бюджету за 2016 рік [Електронний ресурс] : [Зубенко В. В., Самчинська І. В., Рудик А. Ю. та ін.]; ІБСЕД. Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-П) впровадження»? USAID. – К.: 2017. – 42с. – Режим доступу: http://www.ibser.org.ua/UserFiles/File/Monitoring%20Quarter%202015/KV_IV_2015_Monitoring_ukr.pdf.
2. Державна інноваційна фінансово-кредитна установа [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://difku.gov.ua/zvernennya-golovy/>
3. Державна Казначейська служба України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://treasury.gov.ua/main/uk/index>.
4. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kiis.com.ua/materials/pr/20142904/RIPR2014.pdf>.
5. Державна служба фінансового моніторингу України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sdfm.gov.ua/>.
6. Державна аудиторська служба України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/index>.
7. Державна фіскальна служба України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/>.
8. Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minregion.gov.ua/>.
9. Міністерство фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua/>.
10. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nssmc.gov.ua/about/description>.
11. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринку фінансових послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nfr.gov.ua>.
12. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nerc.gov.ua>.
13. Національний банк України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/control/uk/index>.
14. Пенсійний фонд України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pfu.gov.ua/pfu/control/uk/index>
15. Рахункова палата України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/publish/article/47888;jsessionid=845CC52C0FA8992C58FE67D0C47EC145>